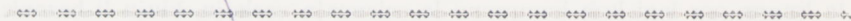

Vilho Setälä

KIEL LERNI NOVAN LINGVON

1 -

Mi havas amikon, mondfaman scienciston kaj malnovan esperantiston, kiu memstare lernis la anglan lingvon. Li prenis la Bibliion, eklegis ĝin kun komparo al la propralingva traduko. Tiel li kompreneble ne povis lerni la prononcon, sed baldaŭ li akiris sufiĉan konon de la lingvo por legi kun kompreno la sciencajn verkojn, kiujn li bezonis.

Persone mi ricevis mallongan kurson pri la elementoj de la angla lingvo en lernejo, sed nur post paso de preskaŭ du jardekoj fariĝis al mi aktuala la studo de amerikaj verkoj por profesia laboro. En ĉi tiu kazo ne estis trovebla alilingva traduko por kompari, sed kuraĝe mi eklegis la tekstojn fotografajn kaj teknikajn, divenis la sencon de la novaj vortoj laŭ tio, kiom mia kono pri la fako permesis. Se iu vorto restis nekomprenita, plej ofte ĝi ne estis esence grava, kaj mi lasis ĝin. Nur malofte mi konsiliĝis en vortaro, kaj baldaŭ mi preferis tian kun anglaj klarigoj. Rezulte, iom post iom mi povis sen malfacilaĵoj legi fakajn verkojn en angla lingvo. La beletristiko tamen restis ankoraŭ nefacila.

Konklude mi pretendas, ke la plej agrabla kaj inteligenta maniero por plenkreskulo, lerni novan lingvon, estas kuraĝa eklego de ĝia literaturo. Kaj precipe de la beletristiko. Evidente, se oni jam lernis kompreni romanon, estas tre facile vastigi sian konon al kiu ajn fako, kiun oni mem posedas ĝis certa grado, dum la kontraŭa vojo ne facile kondukas al la celo.

Estas tamen granda baro al la uzo de ĉi tiu metodo. La komenco estas treege malfacila. Kompreneble, oni povas unue serĉi infanan fabelaron aŭ alian tre facilan tekston, sed kiam sur la unuaj paĝoj la nombro de nekonataj vortoj nur malrapide malleviĝas de 100 ĝis 50 procent, kaj la tuton ankoraŭ miksas la "necesaj" duoblaj aŭ multoblaj formoj, neregulaĵoj, kutimaj ĝuste ĉe la plej multe uzataj vortoj, la tento forlasi la personon estas granda. Des pli, se la lernota lingvo apartenas al tute fremda grupo de lingvoj. Ekzemple el propra sperto: en la romano "Edziĝo de Loti" de Pierre Loti estas longa vico da polinezia lingvo, kun apuda traduko. Kun granda intereso mi komencis studi tiun, por iom ekkompreni la ekzotan lingvon en ĝia strukturo. Sed malgraŭ la apudmetita traduko mi ne sukcesis ekkapti la sencon de eĉ unu sola vorto.

Aliparte, kiam la kvoto de fremdaj vortoj malaltiĝis ĝis ĉirkaŭ 10 procent, oni komencis ĝui la legadon. Kun iom da peno oni divenas la sencon de la plej multaj novaj vortoj,

kaj se temas pri beletristiko, oni povas trankvile transpasi la nekomprenitajn vortojn, eĉ tutajn frazojn, kaj eventuale relegi la tutan verkon post la unua travadado, kun nova, pli profunda kompreno.

Samideano nature tuj konkludas, ke ĉi tiu metodo de lernado estas kvazaŭ elpensita por la konkero de la internacia lingvo. Ĝi povas fariĝi ne nur eleganta sed eĉ tre facila metodo, se oni ricevas proponon de gradigita legaĵo. Kaj ĉe tio oni povas tute rezigni pri gramatiko. Sed kial ne ankaŭ pri vortaro?

Per tio mi ne volas kondamni la uzon de vortaro. Sed mi konsideras ĝin kiel fonton por enprofundiĝi en la sekretojn de la lingvo. Ĉe la lernado de la elementoj ĝi estas nur ĝeno.

* Ĉu mise parolita?

(2)

Grandan disvastiĝon kaj favoron ricevis en la nordaj landoj tiu "naturmetoda" kurso de angla lingvo. Malgraŭ abundo de diversaj rilate malmultekostaj kaj bonaj lernolibroj konkurantaj, ĝi ricevis pli grandan disvastiĝon ol ĉiuj aliaj, spit'al la prezo (ĉ. 400 steloj). Ĉi tiu fakto incitis min provi la samon en Esperanto.

Mi ne volas ĉi tie kritiki kaj noti mankojn en la "naturmetoda angla"; sufiĉas nur noto pri tio, ke ĝi ne plenumas ĉiujn postulojn kiujn mi, ĉe mia laboro, antaŭmetis al mi.

Kiel celon de la libro mi konsideris instruon de nia lingvo ĝis tia grado, ke la lerninto povas sen malfacilaĵoj komenci legadon de ordinara beletristiko esperanta. Konsiderante la fakton, ke la internacieco de la vortradikoj en Esperanto rapide kreskas paralele kun ilia malofteco, mi venis al la konkludo ke kvoto de 3 novaj radikoj en teksto el 100 vortoj jam signifas lingvoscion sufiĉan por nia celo. Tiun oni atingas en Esperanto per la kono de ĉ. 1400 lingvaj elementoj (mi aludas al mia artikolo en Esperantologio I, 1). Aliparte ŝajnis al mi, ke dum la lernado la kvoto de 8 novaj radikoj el 100 ne estas tro malfacila, kaj donas al la lernanto konvenan ekzercadon de sia memorkapablo — tro facila la lernado ja ankaŭ ne estu, se ĝi restu interesa — kaj el tio rezultas libro kun teksto kiu ampleksas 17500 vortojn.

Sur vaze de tiuj principoj, aperis mia libro, Privilegia vojo al Esperanto, je la fino de 1958.

El la kritikoj, kiujn mi ricevis, plej interesa estas tiu de samideano (Enrique R.) González, el Argentino. Li diras, ke la Privilegia Vojo ne tute adaptiĝas al hispanlingvanoj, ĉar la hispana lingvo havas trajtojn, kiujn la instruisto devas atente konsideri.

Privilegia vojo estis sukcese uzata por finnoj, kiuj ne havas konon pri alia lingvo. Tamen, finna lingvo havas multajn malsimilecojn kun Esperanto, eble pli multajn ol la hispana lingvo. Ekzemple mankas artikolo, mankas aparta pronomo por la du seksoj (li kaj ŝi), mankas tute prepozicioj, kaj kvankam sufiksoj estas multaj, prefiksoj plene mankas. Precipe estas malfacila la prepozicio 'de'; finne oni devas nur diri 'ties libro', sed nek 'libro de patro' aŭ 'lia libro' (sed kvazaŭ 'patres libro, lies libro'). Se hispanoj havas tri verbojn por 'esti', finnoj tute ne havas la verbon 'havi'. Se Esperanto havas akuzativon, finna lingvo uzas tri diversajn formojn anstataŭe, kaj unu el ili facile kaŭzas erarojn jene: se oni rajtas diri 'mi havas librojn' kaj 'mi vidis librojn', finno devas lerni, ke ne estas ĝuste diri 'tie estas librojn', ĉar en ĉiuj nomitaj okazoj finno uzas saman kazon, kiu reprezentas parton de la uztereno de akuzativo. Se ni aldonas, ke el la radikoj kun granda ofteco nur 'sama' estas simila en finna lingvo, kaj ke la frazstrukturo ofte estas malsimila, ni vidas, ke preskaŭ ĉio en Esperanto estas nova al finnoj. — Ĉar novan lingvon oni devas lerni laŭ la principoj de tiu lingvo mem.

Privilegia Vojo prezentas nur enkondukon en la lingvoscion, kiu profundigis fine per diligenta studado kaj ĝuado de literaturo. Kaj tio tamen estas la plej inteligenta kaj plej interesa metodo konkeri al si novan lingvon.

bolarto, aŭtuno, 1961